

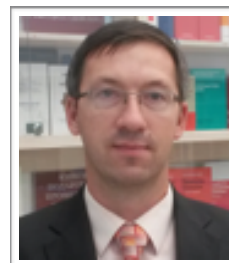
ТИПОЛОГІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ

Усатий Григорій Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент

докторант кафедри кримінального права та кримінології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка



Різностороннє та системне вивчення того чи іншого явища, предмета необхідно розпочинати з в'яснення та встановлення їх місця у більш великій системі категорій (наприклад, поділ класів на види, видів на групи тощо). Значну роль у цьому процесі виконує класифікація та систематизація предметів, явищ тощо. Класифікація як функція використовується різними науками та має різне призначення. Її зміст у більшій мірі залежить від критеріїв, які використовуються при цьому. Значного поширення класифікаційні підходи отримали у науці кримінального права, оскільки застосування систематизації, класифікації, зведення у певні групи є важливим інструментом функціонування та розвитку кримінального права України [1, с. 21].

Тобто, по-суті впорядкування значного масиву досліджуваних кримінально-правових конфліктів залишається пріоритетним завданням, передумовою та змістовною частиною, яка має самостійну наукову цінність. Основним методом впорядкування залишається типологізація як шлях зведення до системи таких даних, що характеризують явище (кримінально-правові конфлікти), яке виступає у якості об'єкту наукового пізнання. В свою чергу, систематизувати – це значить зібрати відповідні матеріали, виділити спільні для тих чи інших явищ риси (визначити критерії типологізації) і у відповідності з виділеними критеріями згрупувати досліджувані явища (віднести їх до того чи іншого типу). При цьому важливо враховувати те, що проблема типології залишається актуальною не лише для кримінального права, а й для більшості соціальних (гуманітарних) наук, насамперед через розмаїття різномірних об'єктів дослідження.

Саме тому, варто погодитись з окремими російськими вченими, які обґрунтовано стверджують, що «проблеми типології у соціальних науках є достатньо складними як через практичну неможливість проведення «чистих» експериментів (як це робиться у природничих науках), так і через складнощі

методологічного характеру. Розмитість та розмаїття критеріїв, які застосовуються при конструюванні типології конфліктів (класифікація, систематика, таксономія), настільки помітні, а їх ідеологічні орієнтації так складно усунувати, що виникає сумнів у самій можливості вирішення поставленої задачі.

Однак проблема залишається і спроби побудови типології конфліктів стали постійним заняттям багатьох соціальних дослідників. Оцінюючи їх праці, можна дійти безперечного висновку – відбулась відмова від пошуку єдиної типології як повного і однозначного відображення будь-якого конфлікту, що супроводжується визнанням розмаїття типологій»[2, с. 85].

Отже, у даній статті типологія розуміється як «класифікація, що являє собою співвідношення між різними типами предметів, явищ». В свою чергу класифікувати, тобто «розподіляти по групам, класам»[3, с. 733, 254]. Доречі, у першій вітчизняній юридичній енциклопедії класифікація (від лат. clasis-розряд і ...ficatio, від facio-роблю) визначається як «система субпідрядних понять (класів об'єктів) тієї або іншої галузі знань чи діяльності людини, що використовується як засіб для встановлення зв'язків між цілими поняттями чи класами об'єктів. Наукова класифікація виражає систему законів, властивих відповідній галузі дійсності» [4, с. 115].

Оскільки, конфлікти відбуваються в усіх сферах суспільного життя, цілком закономірно, що цивілізоване їх вирішення дедалі частіше передбачає, серед інших, застосування правових засобів. Тому, як справедливо зазначають окремі дослідники, цілком логічно, розробляючи проблеми типології юридичних конфліктів, виходити із загального наукового аналізу та класифікації розмаїття соціальних конфліктів. Тим паче, що існує чимало варіантів типології конфліктів, зокрема поширений поділ за сферами прояву; за ступенем тривалості та напруженості; за суб'єктами конфліктної взаємодії; за масштабом; за соціальними наслідками тощо [5, с. 48]. У новітніх вітчизняних дослідженнях до основних критеріїв класифікації правових конфліктів також пропонується віднести такі: структура сфери прояву (за характером вияву), характер правових наслідків (або структура конфлікту), метод правового упорядкування, зміст конфліктоутворювальних приписів, галузь правових відносин [6, с. 187].

Враховуючи вищезазначене видається, що до кримінально-правових конфліктів є прийнятним застосування загальних підходів, які використовуються для типології соціальних конфліктів. При цьому необхідно обов'язково враховувати специфіку правового конфлікту, яка визначається

юридичними характеристиками. До них належать: галузь права, у сфері якої може перебувати конфлікт; структура норми, яка його стосується; різновид правозастосовної установи тощо [7, с. 90-95].

Як правило, сучасні правники акцентують свою увагу на поділі конфліктів саме за галуззю правового регулювання (галузевою сферою їх вияву), виокремлюючи різновиди правового конфлікту відповідно до галузевої диференціації права: цивільно-правовий, цивільно-процесуальний, кримінально-процесуальний, міжнародно-правовий, трудовий, сімейний, адміністративно-правовий, фінансово-правовий конфлікти. Окремо наголошуючи при цьому, що зміст галузевих видів правових конфліктів визначається специфікою предмета правового регулювання відповідної галузі права [8, с. 187].

Вищенаведений перелік не є вичерпним, адже його можна продовжити - конституційно-правовий, господарсько-правовий, податковий, житловий, екологічний, та інші конфлікти. Проте, звертає на себе увагу зовсім інша обставина, - відомий дослідник проблем юридичної конфліктології чи то випадково, чи то свідомо, не згадує у вищенаведеному (достатньо широкому) переліку кримінально-правові конфлікти, натомість обмежуючись лише кримінально-процесуальними.

Можливо, подібне обмежувальне тлумачення типології правового конфлікту за галузями права пов'язане з тим, що кримінально-правові конфлікти, враховуючи їх унікальну природу, у реальному житті рідко зустрічаються у чистому вигляді і мають радше комбінований (змішаний, бланкетний) характер, тобто:

зачіпають різні (у т.ч. суміжні) сфери права;

Наприклад, згідно з вироком С. визнано винуватим у тому, що він, використовуючи обов'язки генерального директора – голови правління відкритого акціонерного товариства (далі ВАТ), умисно не виплачував заробітну плату працівникам підприємства, достовірно знаючи про заборгованість із виплати заробітної плати та маючи реальну можливість її погасити, оскільки на розрахункових рахунках підприємствабули грошові кошти та призначалися для оплати праці в першочерговому порядку. С. використовував грошові кошти на поточні потреби підприємства [9].

Або інший приклад, за вироком суду К. визнано судом винним і засуджено за те, що він 21 листопада 2004 р. під час проведення другого туру виборів Президента України на проспекті Миру в м. Конотопі Сумської області зустрів особу, матеріали справи щодо якої виділено в окреме провадження, яка

запропонувала йому за 50 грн вкинути в урну на виборчій дільниці № 24 територіального виборчого округу № 163 у м. Конотопі Сумської області 55 виборчих бюлетенів, заповнених за кандидата в Президенти України Я.

К погодився на зазначену пропозицію, розуміючи, що його дії перешкоджають вільному здійсненню права громадянами обирати Президента України й можуть вплинути на результати голосування, отримав від невстановленої особи гроші та заповнені бюлетені й о 15 год. того ж дня прийшов на зазначену виборчу дільницю, де був затриманий із бюлетенями... [10].

можуть динамічно розвиватися чи видозмінюватись (переростати з однієї сфери права в іншу);

Так, конфлікт, що розпочався як сімейна сварка, розвиваючись, може набути правового характеру, наприклад, у таких випадках: а) звернення із заявою про розлучення (сфера сімейного права); б) звернення із заявою про поділ майна (сфера цивільного права); в) притягнення до адміністративної відповідальності (сфера адміністративного права); притягнення до кримінальної відповідальності за завдання побоїв (сфера кримінального права) [11, с. 50-51].

набувати юридичних ознак необхідних для подальшої кримінально-правової кваліфікації;

Як приклад, в м. Скадовську 01.08.2007 року біля 21:45 год. у приміщенні Скадовського районного суду, А. після вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 398 КК України, з метою помститися представнику потерпілих Н. за його діяльність, пов'язану з наданням правової допомоги потерпілим Г. та К. у кримінальній справі щодо обвинувачення М., висловлювала на адресу Н. погрози вчинити вбивство та знищити його автомобіль, усвідомлюючи, що ці погрози здатні викликати у представника потерпілого Н. побоювання за своє життя та викликати у нього реальні підстави побоюватися здійснення погрози знищити його майно. Враховуючи вказані обставини, суд визнав підсудного А. винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 398 КК України, і призначив покарання у вигляді 1 року обмеження волі [12]

Дуже часто кримінально-правові конфлікти є похідними від інших конфліктів, які можуть виникати у різних сферах життєдіяльності людини (сімейно-побутові, виробничі, трудові, релігійні, соціальні (у вузькому розумінні), ідеологічні, економічні, політичні, міжнаціональні, тощо).

Щоправда, не зважаючи на їх поширеність, окреслити конкретні межі сфер прояву конфлікту надзвичайно важко, а інколи і просто неможливо. Яскравою ілюстрацією вищезазначеного можна вважати Особливу частину КК України, а

точніше критерії її структурної будови. Адже загальновідомо, що Особлива частина КК України (та інших країн пострадянського простору) сформована за критерієм родового об'єкту – групи однорідних (подібних) суспільних відносин, які беруться законодавцем під кримінально-правову охорону. Деякі родові об'єкти носять комплексний характер (об'єднують суспільні відносини, які існують у різних галузях громадського життя).

Скажімо, якщо у якості критерію класифікації кримінально-правових конфліктів обирати сферу правового регулювання то їх можна поділити на конфлікти у сфері національного (внутрішнього) права та конфлікти у сфері міжнародного права. Тобто, якщо розглядати кримінально-правові конфлікти лише як злочини в межах національного кримінального права, суттєвих проблем при цьому майже не виникає. Значно складніше визначитись з міжнародними кримінально-правовими конфліктами, які передбачені і міжнародним кримінальним правом (статутами Нюрнберзького і Токійського міжнародних військових трибуналів, Римським статутом Міжнародного кримінального суду, резолюціями Генеральної Асамблеї ООН тощо), та водночас продубльовані вітчизняним кримінальним законом (зокрема розділом XX Особливої частини КК України «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», що передбачає такі злочини як порушення законів та звичаїв війни, геноцид, екоцид тощо). Адже у даному випадку, мова йдеться про взаємопроникнення та посилення взаємозв'язків норм національного українського права з міжнародним правом. Оскільки норми вітчизняного КК, спрямовані на протидію міжнародним кримінально-правовим конфліктам, є фактично результатом імплементації окремих положень відповідних міжнародних документів.

На думку В.М. Кудрявцева та В.В. Лунєєва, така широко поширена класифікація у кримінальному праві, як система різних видів і груп злочинів у кримінальних кодексах багатьох країн за родовим та видовим об'єктами посягань, за своєю суттю є штучною, нерідко компромісною і ситуативною. Вона, звичайно, якимось корелюється з кримінологічними, економічними, соціальними, політичними і навіть міжнародними реаліями. Але ця кореляція є слабкою і неповною, оскільки сама класифікація не має суворой системної наукової основи. Не можна говорити, що розподіл видів діянь за розділами і главами не обґрунтовується, але такі обґрунтування більшою частиною є умовними і суб'єктивно оціночними [13, с. 55].

Парадокс, але навіть те, що лежить на поверхні, а саме недоліки назв структурних підрозділів Особливої частини КК України (2001 р.),

недосконалість послідовності їх розміщення, невідповідність їх загальним правилам законодавчої техніки та сутності кримінального закону, тривалий час залишаються поза увагою вітчизняного законодавця. І це не зважаючи на те, що вчені-криміналісти неодноразово наголошували на необхідності усунення подібних вад кримінального закону.

Зокрема, професор В.О. Навроцький ще у 2001 р. справедливо зазначав, що наразі використовуються два різних зразки для позначення відповідних розділів Особливої частини КК України. Одні містять вказівку на цінності, блага, яким заподіюють шкоду злочини, передбачені даним розділом. Такі назви містять в собі прислівник «проти», наприклад, «Злочини проти власності», «Злочини проти довкілля», Інші ж назви позначають частини, межі поширення діянь, які передбачені відповідними розділами. Для таких розділів обрана конструкція назви «Злочини у сфері...» [14, с. 49].

Дещо пізніше відомий український правник, надаючи відповідну аргументацію, наголошує на тому, чому саме такі назви видаються невдалими. Підтримуючи його позицію, лише зазначимо, що: по-перше, при їх використанні назви розділів Особливої частини стають різнотипними, що породжує питання про те, чи однакове значення розділів, названих «Злочини проти...» і «Злочини в сфері...». По-друге, назви, про які йдеться, не містять вказівки на родовий об'єкт, якому заподіюється шкода, а отже не підкреслюється й характер благ, яким заподіюється шкода при вчиненні злочинів, передбачених відповідною главою КК. Нарешті, по-третє, назви, які містять вказівку на сферу, в якій вчиняються відповідні злочини, надто широкі і внаслідок цього малоінформативні, неточні [15, с. 49].

Кримінально-правові конфлікти вирізняються значним розмаїттям, а тому, з метою їх подальшого впорядкування, відповідно підлягають більш ретельній типологізації.

Зокрема, за часовим критерієм їх виникнення та розвитку, кримінально-правові конфлікти можна умовно поділити на реальні та потенційні.

До реальних кримінально-правових конфліктів можна віднести різні варіанти фактичного вчинення особою злочинів. При цьому, на нашу думку, неважливо чи дана цьому факту належна кримінально-правова оцінка, чи ні. Адже, не дивлячись на те, що злочин у юридичному сенсі визнається таким лише за вироком суду у встановленому законом порядку, немає підстав стверджувати, що він не вчинявся у випадках його приховування правоохоронцями чи особою, що його вчинила, природної латентності, або з об'єктивних причин неможливості його розкриття тощо.

До потенційних кримінально-правових конфліктів відносяться можливі (з високим ступенем ймовірності) протиріччя, суперечності, які виникають між відповідними суб'єктами в межах кримінально-правової сфери, і як правило, ще не знайшли достатнього для належної кримінально-правової оцінки вираження у межах суспільно-небезпечного діяння. Потенційні кримінально-правові конфлікти мають місце також у тих випадках, коли мова йдеться про «голий» умисел (виявлення наміру особи вчинити злочин, проте без реальних дій спрямованих на реалізацію цього наміру); готування до злочину невеликої тяжкості; та інш. Тобто, до кола потенційних кримінально-правових конфліктів входять навіть такі внутрішні та зовнішні прояви поведінки особи, які не є кримінально-караними і відповідно, не тягнуть за собою кримінальної відповідальності. Проте, подібні прояви «передзлочинної» поведінки, яка не охоплюється межами стадій злочину мають не лише кримінологічне значення (в контексті ранньої профілактики злочинів), а й можуть представляти суттєвий кримінально-правовий інтерес (зокрема, при встановленні особливостей суб'єктивної сторони; обставин, що пом'якшують чи обтяжують покарання та інш.) в подальшому.

За способом (формою) свого прояву кримінально-правові конфлікти, з врахуванням складних та різноманітних протиріч між суспільними чи державними та особистими інтересами поділяються на прямі або опосередковані.

Прямі кримінально-правові конфлікти охоплюють так звані очевидні злочини, в яких встановлення мотиву, як правило, не викликає складнощів у правозастосувача, який здійснює кримінально-правову кваліфікацію. Наприклад, «центрального районного суду м. Сімферополя вироком від 25 травня 2006 року засудив В. за ч. 1 ст. 115 КК України на сім років позбавлення волі... Як визнав суд, 26 січня 2006 року В., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, під час конфлікту, що виник з неприязні між нею та Д., з метою вбивства завдала йому ударів сокирою по голові внаслідок чого потерпілий помер»[16].

В основі ж опосередкованих кримінально-правових конфліктів лежать потреби особи, яка задовольняє їх вчиняючи злочин всупереч інтересам суспільства, держави чи інших осіб. При цьому, вчинення злочину для неї – це не кінцева мета (самоціль), а лише засіб досягнення свідомо поставленої цілі. По-суті, у даному випадку усвідомлюваний нею інтерес виступає мотивом злочинної діяльності. Продемонструвати приклад опосередкованого кримінально-правового конфлікту можна згадавши про численні факти

вчинення злочинів терористичної спрямованості (події 11.09.2000 р. США; 2003 р. у Беслані; 2012 р. у Дніпропетровську, Запоріжжі та Києві). Адже, насправді, терористи застосовують зброю, вчиняють вибухи, підпали чи інші подібні дії, не суто задля створення небезпеки життю чи здоров'ю людини, заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків – це лише проміжний опосередкований результат їх злочинної діяльності. Оскільки їх справжня мета (вона прямо зазначена в диспозиції частини 1 ст. 258 КК України) - це порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, впливу на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста). Отже, як вбачається, встановлення мети та мотиву подібних злочинів є значно складнішим ніж у попередньому прикладі для прямих кримінально-правових конфліктів.

За складом і кількістю сторін або учасників кримінально-правового конфлікту [17] вони поділяються на внутрішньоособистісні, міжособистісні, особистісно-групові й міжгрупові [18, с. 41-42].

Внутрішньоособистісний конфлікт виникає при зіткненні протилежних мотивів, потреб, інтересів людини. В основі лежить негативний психологічний стан особи: внутрішні переживання, боротьба мотивів, втрачені очікування, образи і розчарування.

Зокрема, найбільш поширеними особистісними конфліктами дослідник Д.А. Волгогонов вважає саме ті, які виникають між почуттями і розумом (інтелектом), між обов'язком та бажаннями, можливостями та бажаннями [19, с. 14-15].

Міжособистісний конфлікт – це конфліктні відносини, в яких люди або переслідують несумісні цілі, або дотримуються несумісних цінностей і норм, намагаючись реалізувати їх у між особових взаємостосунках. Тобто подібні кримінально-правові конфлікти пов'язані з особистими егоїстичними спонукуваннями осіб, коли домінують корисливість, особиста неприязнь, кар'єризм або інші низькі мотиви переважаючи інші спонукування особи.

Особистісно-груповий конфлікт виникає між окремою особою і групою людей при невідповідності поведінки особи груповим нормам, очікуванням, інтересам, потребам, цінностям, цілям.

У якості конфлікту з комплексним суб'єктним складом може бути названо конфлікт у сфері кримінально-правової відповідальності, в якому у якості однієї сторони виступає фізична особа, що підозрюється у вчиненні злочину, а в якості контрsub'єкту – держава, яка закріпила у законодавчому порядку як юридичний склад конкретного злочину, так і вид та міру юридичної відповідальності стосовно особи, що вчинила даний злочин [20, с. 47].

Міжгруповий конфлікт характеризується тим, що у ньому в якості конфліктуючих сторін виступають соціальні групи, що переслідують несумісні цілі і своїми діями перешкоджають один одному.

Стосовно двох останніх видів, зазначимо, що особистісно-груповий і міжгруповий конфлікти кримінально-правового характеру вочевидь мають таку спільну рису як надання переваги інтересам лише своєї групи на фоні ігнорування будь-яких інших загальних інтересів.

«Судова практика свідчить, що груповим конфліктам часто передують поступове наростання напруженості у відносинах між конфронтуючими групами, яке супроводжується дрібними сварками, погрозами, іншими вчинками, що викликають почуття ворожості. Така ситуація звичайно стає відомою широкому колу осіб. Однак поступове назрівання конфлікту іноді відбувається в умовах недостатньої поінформованості або слабого реагування відповідних службових осіб на отриману інформацію, неприйняття ними своєчасних заходів щодо усунення факторів, які викликають напругу, а також прояву неорганізованості, розгубленості на первісних етапах формування агресивної групи та нерішучості на наступних етапах її поведінки. В результаті цього первісні конфлікти можуть перерости в більш агресивну поведінку групи.

Так, наприклад, 15 травня 2007 року Громадський рух людей “Любов проти гомосексуалізму” звернувся до Начальника міліції громадської безпеки ГУ МВС України в м. Києві з письмовою заявою, в якій повідомлялося, що 17 травня 2007 року в місті Києві планується проведення протизаконних масових заходів, спрямованих на групове порушення громадського порядку. Організатори цих заходів умисно не повідомили виконком Київської міської ради про час та місце проведення своїх заходів, як це передбачено пунктом 1 Рішення Київської міської ради № 317/418 від 24 червня 1999 р. Це було зроблено для того, щоб ні органи місцевого самоврядування, ні тим більше правоохоронні органи не змогли запобігти організації групових дій, спрямованих на порушення громадського порядку. Згідно підпункту “а” п. 310 Статуту патрульно-постової служби міліції України, який затверджений наказом

МВС України № 404 від 28 липня 1994 р., органи внутрішніх справ були зобов'язані уточнити у організаторів протизаконної демонстрації програму, місце, час, порядок проведення демонстрації, кількість та склад її учасників. Така перевірка повинна була перешкодити злочинним діям організаторів демонстрації, які організували групові дії її учасників, спрямовані на порушення громадського порядку. Про те, що такий злочин було вчинено, свідчить факт проведення протизаконної демонстрації 17 травня 2007 року в центрі Києва, а також подальше вчинення хуліганських дій безпосередніми учасниками цієї демонстрації. Тому органи внутрішніх справ напередодні проведення демонстрації були зобов'язані припинити вчинення злочину, передбаченого ст. 293 КК України, і притягнути організаторів демонстрації до кримінальної відповідальності. Але правоохоронні органи не припинили вчинення злочину, передбаченого ст. 293 КК України, і дали можливість організаторам протизаконної демонстрації безперешкодно підготуватись до інших злочинів, які полягали у вчиненні хуліганських дій» [21, с. 94-96].

За способом можливого вирішення кримінально-правові конфлікти поділяються на а) типові або «класичні» (що вирішуються шляхом застосування кримінальної відповідальності з повним спектром можливостей карально-репресивного впливу на особу) та б) ті, які передбачають альтернативні засоби їх вирішення (звільнення особи від кримінальної відповідальності та відмову від використання щодо неї негативних соціально-правових наслідків).

Тобто, за умови застосування першого варіанту вирішення кримінально-правового конфлікту, держава (у особі її судових та правоохоронних органів) з усього арсеналу заходів кримінально-правового впливу на особу, що вчинила злочин, вибирає і, відповідно, активно використовує лише можливості кримінальної відповідальності, яка забезпечується державним примусом.

Другий спосіб вирішення кримінально-правових конфліктів діаметрально протилежний першому. Адже держава зовсім не реалізує або лише обмежено реалізує свої потенційні можливості стосовно притягнення особи, що вчинила злочин, до передбаченої законом кримінальної відповідальності. Подібний варіант вирішення наявного кримінально-правового конфлікту, до речі як і будь-який інший, має свої недоліки та переваги. До негативних моментів можна віднести те, що по-суті держава робить для окремої категорії осіб, що вчинили злочин, виняток з загального правила з метою досягнення у майбутньому соціально-корисного результату. Проте до позитивних моментів можна віднести дотримання принципу економії кримінальної репресії, гармонізацію інтересів особи, що вчинила злочин та потерпілого, стимулювання позитивної

посткримінальної поведінки тощо. Окрім того зазначимо, що такого роду відносно мирний спосіб розв'язання кримінально-правового конфлікту не змінює сутності останнього, а також об'єктивних та суб'єктивних чинників, які визначають його зміст та обумовлюють існування та вирішення відповідних протиріч.

Список використаних джерел:

1. Лисенко В.В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції: (Теорія та практика): Монографія. - К.: Логос, 2004. – 324 с.
2. Основы конфликтологии: Учебное пособие/ А.В. Дмитриев, Ю.Г. Запрудский, В.П. Казимирчук, В.Н. Кудрявцев; Под ред. В.Н. Кудрявцева. – М.: Юристь, 1997. – 200 с.
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Изд. 10-е, стереотип. Под ред. д-ра филолог. наук проф. Н.Ю. Шведовой. М., «Сов. Энциклопедия». 1973. – 846 с.
4. Юридична енциклопедія: В 6 т.(ред.кол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», -2001. Том 3. – 792 с.
5. Иванов В.М. Юридична конфліктологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.М. Иванов, О.В. Иванова. – К.: МАУП, 2004. – 224 с.
6. Бобровник С.В. Компромiс i конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу: Монографія. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2011. – 384 с.
7. Юридическая конфликтология /О.В. Бойков, Н.В. Варламова, А.В. Дмитриев и др.; В.Н. Кудрявцев (отв.ред.). – М., 1995. – 316 с.
8. Бобровник С.В. Компромiс i конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу: Монографія. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2011. – 384 с.
9. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 5 червня 2007 р. // ВВСУ. -2007. - №. 10. - С. 22-23.
10. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 22 травня 2007 р. – Судова практика у кримінальних справах // Кримінальне судочинство. – 2007. – Вип. 3 (5). – С. 73-75.
11. Иванов В.М. Юридична конфліктологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.М. Иванов, О.В. Иванова. – К.: МАУП, 2004. – 224 с.

12. Вирок Херсонського міськрайонного суду. Справа № 1-71/08 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вироку : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1621485>.

13. Кудрявцев В.Н., Лунеев В.В. О криминологической классификации преступлений // Государство и право. – 2005. - № 6. – С. 55.

14. Навроцький В.О. Наступність кримінального законодавства України (порівняльний аналіз КК України 1960 р. та 2001 р.). – К.: Атіка, 2001. – 272 с.

15. Навроцький В.О. Наступність кримінального законодавства України (порівняльний аналіз КК України 1960 р. та 2001 р.). – К.: Атіка, 2001. – 272 с.

16. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 14 грудня 2006 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2007. - № 3. – С. 12-13.

17. Доречі, деякі вчені називають даний критерій типології дещо інакше - за «суб'єктами конфліктної взаємодії» (зокрема, див. Іванов В.М. Юридична конфліктологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.М. Іванов, О.В. Іванова. – К.: МАУП, 2004. – С. 50.

18. Балабанова Л.В. Конфліктологія: Навч. посібник / Балабанова Л.В., Савельєва К.В. – К.: Видавничий дім «Професіонал», 2009. – 280 с.

19. Волкогонов Д.А. Моральные конфликты и способы их разрешения. М., 1974, - 64 с.

20. Ромашов Р.А. Юридическая конфликтология: Учебное пособие. СПб.: Астерион, 2006. – 228 с.

21. Олійничук Р.П. Кримінально-правова характеристика групового порушення громадського порядку: дис. ...кандидата юридичних наук: 12.00.08 / Олійничук Роман Петрович. – Київ, 2011. – 236 с.

У статті автор здійснює класифікацію та систематизацію кримінально-правових конфліктів за різними критеріями: сферою правового регулювання, за часовим критерієм їх виникнення та розвитку, за способом (формою) свого прояву, за складом і кількістю сторін або учасників кримінально-правового конфлікту, за способом можливого вирішення тощо.

Ключові слова: кримінально-правові конфлікти, типологія, класифікація, критерії.

В статье автор осуществляет классификацию и систематизацию уголовно-правовых конфликтов по различным критериям: сфере правового регулирования, по временному критерию их возникновения и развития, по способу (форме) своего проявления, по составу и количеству сторон или участников уголовно-правового конфликта, по способу возможного решения и др.

Ключевые слова: *уголовно-правовые конфликты, типология, классификация, критерии.*

The author classifies and systematization of criminal conflicts on different criteria: the scope of legal regulation in the time criterion of their origin and development, the method (form) of its manifestation, the composition and the number of parties or participants in criminal law conflict, the method of possible solving and more.

Keywords: *criminal conflicts, typology, classification criteria.*